פרק לד
הרבנים

תפקיד מורכב

רב רישמי בפטרבורג, היה תפקיד רגיש ומורכב ביותר. מנושא התפקיד נדרשו תקיפות רבה ותעצומות נפש רבות, על מנת לפעול למען הקהילה היהודית במגוון תחומים ולעמוד מול השלטונות, תוך ידיעה שהדבר יכול לעלות לו בתפקיד ואולי גם בחיים. ואכן בתקופת השלטון הקומוניסטי, כמה מהרבנים אשר פעלו רבות למען היהדות נשלחו לגלות עם עבודת פרך.

לעיתים, הרבנים הרישמיים היו מקובלים על כלל יהודי העיר, ובתקופות אחרות הרב הרישמי היה רק חותמת גומי ממשלתית, ולצידו היה רב "רוחני" אשר היה מקובל על כל שדרות הציבור כרב העיר בפועל. והיו גם רבנים מיוחדים לקהילות החסידים, מורי צדק ומגידי מישרים.

לפנינו תולדות חשובי רבני פטרבורג, וגם כמה סיפורים על מועמדים לרבנות, שבאו בדרך כלל לפי סדר כרונולוגי.

הרב יצחק בלאזר

הרב יצחק בלאזר

הרב יצחק בלאזר - "ר' איצל'ה פטרבורגר" - כיהן ברבנות בפטרבורג בשנים תרכ"ב- תרל"ח (1862-1878). הרב בלאזר היה מראשוני תנועת המוסר ומגדולי תלמידיו של רבי ישראל מסלנט.

ר' יצחק נולד בחודש אדר תקצ"ז (1837), בעיירה שניפישוק הסמוכה לוילנא. עוד בשחר ילדותו ניכרו בו כישרונותיו הברוכים, ובגיל 14 נדפס

ספר פרי יצחק

בלל

שאלות ותשובות וחקירות שונות

מאשר חנני אלהים ביתי עלומו

יצחק בלאזר הרב מ

מרה שלמה זצללה מווילנא .

בתוספת

מפתח ענינים מפורט

ומפתח על סדר השי"ס, רמבים ושו"ע

קונטרס שכתב בחריפות גדולה על מסכת בבא קמא.

חרף כשרונותיו וידיעותיו, ביקש להתפרנס מיגיע כפיו, ולכן למד את מקצוע הצביעה, אך מורו ורבו, רבי ישראל מסלנט, אסר עליו לעסוק במלאכה זו, וציוה עליו לכהן ברבנות. ואכן, בשנת תרכ"ב (1862), והוא בן 25 בלבד, התקבל לרב בעיר המלוכה פטרבורג.

עם עלותו על כס הרבנות החל בביסוס הקהילה וחיי הדת, ופתח במלחמה חזיתית עם ראשי המשכילים שבה. המשכילים לא ישבו בחיבוק ידיים, ובתגובה השמיצו אותו במאמרים חריפים בעיתונים שלהם.

בתקופת כהונתו ברבנות בפטרבורג, התפרסם כאחד מגדולי הרבנים. גדולי התורה הפליגו בשבחו למרות גילו הצעיר, והרב בלאזר נטל חלק בפעילות למען הכלל יחד עם גדולי ישראל. מכל קצוי תבל פנו אליו בשאלות הלכתיות ויצאו לו מוניטין כמשיב בהלכה. בפטרבורג חיבר את ספרו פרי יצחק הכולל שני כרכים, ובו התגלה כוחו הרב הגדול בתורה.

את ספרו הוא פותח בשאלה פטרבורגית קלאסית: בלילות הקצרים, בימות הקיץ, יהודי העיר קמים בשעה רגילה ובדרך כלל המניינים מתפללים לאחר זמן קריאת שמע של שחרית. הרב בלאזר דן בנושא ומביא הצעות שונות כמו: לקרוא קריאת שמע לבדה ללא ברכות, או להתפלל את כל התפילה ביחיד.

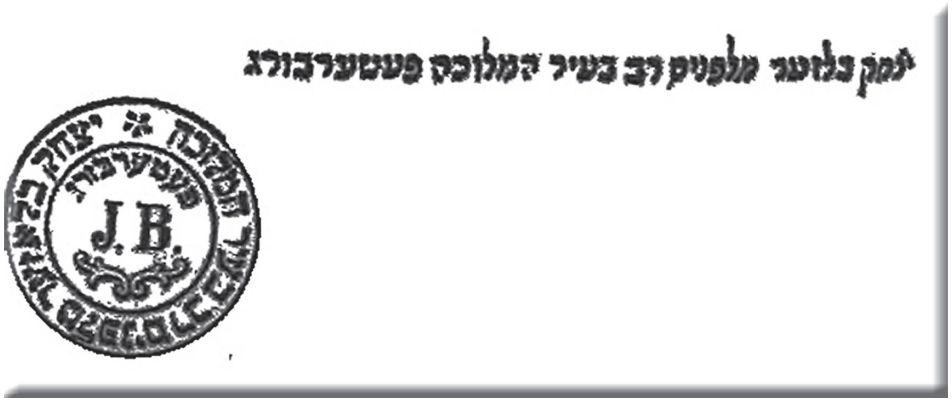

שאלות ותשובות פרי יצחק

סימן א

הנה בפה עירנו עיר המלוכה פעטערבורג שהלילות קצרות מאוד בימי הקיץ ע"פ החשבון שלנו וע"כ גם זמן ק"ש הוא מוקדם מאוד ולפעמים מתעכבין הבעה"ב מלקרות ולהתפלל עד לאחר זמן ק"ש . לכן רציתי ומחתי על לבי לעיין לידע להתנהג למעשה לענין יד"ח ק"ש ותפלה בחקוקה אם לקרות ק"ש בזמנה בלא ברכות כמנהג העולם ואח"כ לקרותה שנית בברכותיה ולהתפלל עם הצבור או לקרות ק"ש בזמנה בברכותיה ולכתוך נאולה לתפלה ולהתפלל ג"כ ביחידות וכי עדיף טפי :

השאלה הראשונה בספרו - זמן קריאת שמע בפטרבורג

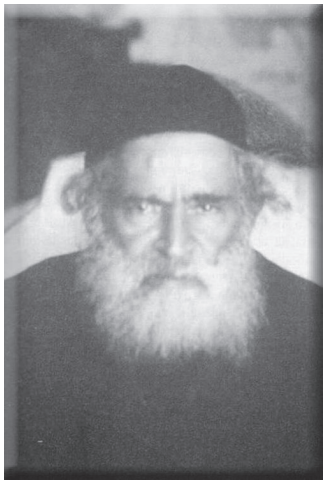
נואם מופלא היה, ובאורח

מלפנים רב בעיר המלוכה פעטערבורג

קבע נשא נאומים בשפה רהוטה ומובנת בכל בתי הכנסת הגדולים בעיר. כך גם נאם בפני עשירי העיר והמוני העם וקירבם לדרך התורה והמצוה.

עוגמת נפש רבה נגרמה לו בפטרבורג, בעיקר מריבוי הבעיות בסידור הגיטין בעיר. בעקבות בעיות רבות בתחום, בעיקר בשל מומרים רבים, החליט רבי יצחק להתפטר ממשרתו. שש עשרה שנים כיהן ברבנות בעיר. ובתום כהונתו - בשנת תרל"ח (1878), עבר להתגורר בקובנה, שם גר בעבר. בקובנה לימד בבתי המוסר שייסד רבו - רבי ישראל מסלנט, וגם בישיבות שונות בעיר. בשנים מאוחרות יותר, התמנה לאביה הרוחני של ישיבת קלם.

הרב נפתלי אמסטרדם

בשנת תרס"ד (1904) עלה לארץ הקודש והתיישב בירושלים, אולם לא זמן רב התגורר בעיר הקודש. שלוש שנים בלבד חלפו מעליתו לארץ ובי"א מנחם אב תרס"ז (22.7.1907) נפטר.

הותיר אחריו ספרים חשובים: פרי יצחק, אור ישראל וכוכבי אור.

הרב נפתלי אמסטרדם

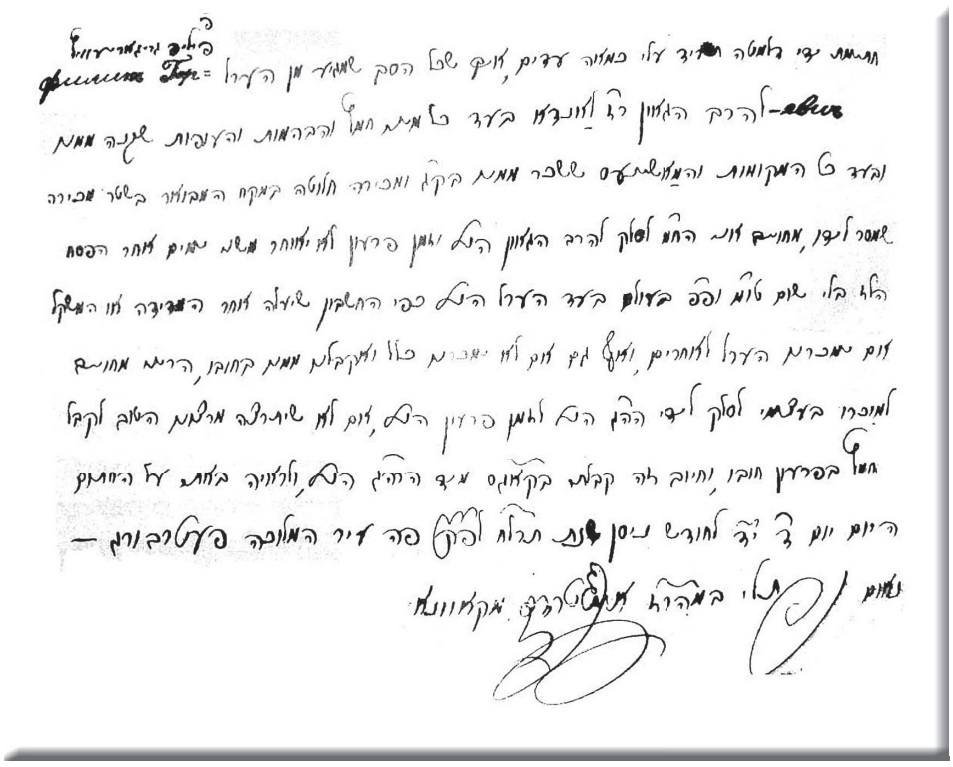
הרב נפתלי אמסטרדם - כיהן ברבנות בפטרבורג בשנים תרל"ז-תרל"ח (1878-1877), והוא שימש כמורה צדק (פוסק הלכות) לצד ידידו ורעו הטוב הרב בלאזר.

הרב אמסטרדם נולד בשנת תקצ"ב (1832), בעיר סלנט, לאביו רבי שלמה. בנערותו היה שקדן גדול, ועל כן כינוהו בשם "נפתלי מתמיד". למד אצל רבי ישראל מסלנט והיה מעשרת בחירי התלמידים בישיבה בקובנה, בהם רבי ישראל הטביע במיוחד את חותמת המוסר.

לצד ידיעותיו הרחבות בתורת המוסר, היה למדן מופלג ובקי בכל חדרי תורה, ובכל מקום שהיו שואלים אותו בש"ס וארבעה חלקי שולחן ערוך, היה מציין את הדף ואת הסימן. בעיקר הצטיין בידיעתו המופלגת בפסקי הלכה למעשה.

קהילות רבות הציעו לו את כסא הרבנות, אך הוא דחה את כל ההצעות בסרבו לקבל את עול הרבנות. אולם בחלוף השנים ניאות לכהן כרב בהלסינקי בירת פינלנד, ושימש בה ברבנות בשנים תרכ"ז-תרל"ה (1867-1875).

בשנת תרל"ה (1875) שב לקובנה, ושנתיים אחר כך, בשנת תרל"ז (1877),

שטר ערב קבלן, מכירת חמץ - ערב פסח תרל"ח. את השטר הכין הרב לנדא רב עדת החסידים, והערב קבלן הוא הרב אמסטרדם

הגיע לפטרבורג, כדי לעמוד לצידו של ידידו הטוב הרב יצחק בלאזר, ובעוד הרב בלאזר כיהן כרב העיר, הרב אמסטרדם כיהן כמורה צדק, והשיב לשאלות הלכתיות. כעבור פחות משנתיים עזב הרב בלאזר את העיר ועמו גם הרב אמסטרדם, שעבר לכהן ברבנות במחוזות אחרים.

בשנת תרס"ו (1906), אחרי פטירת אשתו, עלה לארץ ישראל לחיות בפרישות והתבודדות, ובשנת תרע"ו (1916), בשנת שמונים וארבע לחייו השיב את נשמתו לבוראה.

הרב יצחק וולף אלשוונגער

הרב יצחק זאב וולף אלשוונגער - כיהן ברבנות בפטרבורג בשנים תרל"ח-תרנ"ו (1878-1896).

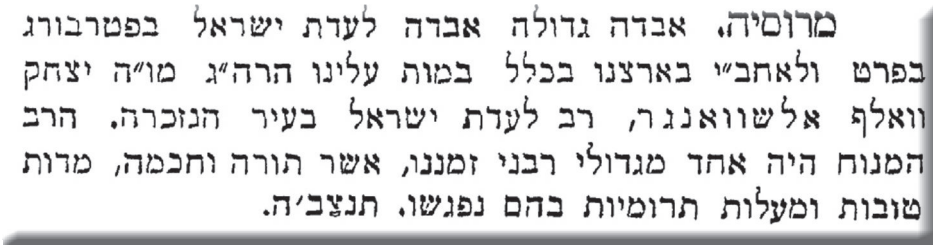
נולד בעיר פלונגיאן שבליטא בט"ז אלול תקפ"ה לאביו הרב שמואל, והוא נצר מגזע הגאון רבי מרדכי יפה בעל הלבושים וכן נצר מגזע המהר"ל מפראג.

היה תלמיד מובהק של רבי ישראל סלנטר. בגיל עשרים קיבל סמיכה לרבנות בפעם הראשונה, ואחר כך קיבל עוד סמיכות מכמה מגדולי הרבנים בדור ההוא. בגיל 22 עלה על כס הרבנות בעיר טווריג בפלך קובנה, ובשנת תרל"ח (1878) התמנה לרבה של פטרבורג, במקום הרב בלאזער.

בחירתו בוצעה על ידי יו"ר "ועד העדה" יהודה לייב גורדון, ובאופן רישמי היה רק למורה צדק, כי ד"ר דראבקין כיהן בעיר כ"רב מטעם", אבל האחרון לא נחשב בעיני העם כרב בפועל, וכולם החשיבו את הרב אולשוונגער כרב העיר.

בשבתו בפטרבורג, השתתף בכמה מערכות ופולמוסים שהתעוררו ביהדות רוסיה. מן הבולטים שבהם הוא פולמוס 'היתר המכירה' שהתעורר בשנת תרמ"ט (1889), סביב השאלה האם ניתן למכור קרקעות בארץ ישראל לנכרים לפני שנת השמיטה, ובכך לאפשר את עבודת הקרקע בשמיטה. הרב אולשוונגער נימנה על המתירים.

בסוף ימיו חלה, וסבל יסורים רבים. בב' סיון תרנ"ו, כשלושה חודשים בלבד לפני שהלך לעולמו, נערכה חגיגה גדולה למלאות יובל להיותו רב בישראל. החגיגה הייחודית עוררה הדים, ודיווחים עליה התפרסמו בעיתונות היהודית.

מרוסיה, אבדה גדולה אבדה לעדת ישראל בפטרבורג
בפרט ולאחב"י בארצנו בכלל במות עלינו הרה"ג מו"ה יצחק
וואלף אלשוואנגר, רב לעדת ישראל בעיר הנזכרה. הרב
המנוח היה אחד מגדולי רבני זמננו, אשר תורה וחכמה, מדות
טובות ומעלות תרומיות בהם נפגשו. תנצב"ה.

המגיד, ד' אלול תרנ"ו.

המסיבה נערכה בביתו, בהשתתפות נכבדי העדה וראשיה. תלמידי חכמים, רבנים, נגידים, סופרים וכל חוגי העם התאחדו יחדיו לברך את הרב. הברון נפתלי הירץ גינזבורג, בתור ראש העדה, פתח את החגיגה ובירך את הרב על היותו רועה נאמן בכל דבר הנוגע לעניני דת ואמונה, ומנהלה על מי מנוחות על פי מזגו הטוב. אחריו בירך הרב מטעם. כמו כן, מר רבינוביץ עורך המליץ, הקריא מכתבי ברכה אשר הגיעו מקרוב וגם מחוץ למדינה מרבנים, סופרים, בנקאים ועוד. הרב השיב על הברכות במילות תודה. לאחר מכן נישאו נאומים רבים והחגיגה נמשכה עד חצות הלילה.

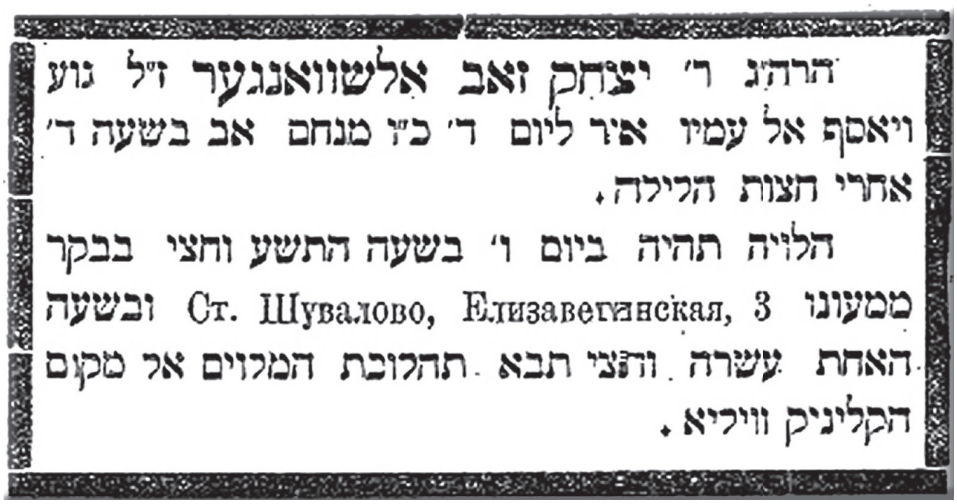
נפטר בכ"ו מנחם אב תרנ"ו, והוא בן שבעים ואחת. דבר פטירתו פורסם בעיתון המליץ, שבימים הבאים כתב עליו בהרחבה. גם עיתון המגיד שיצא מחוץ לרוסיה, דיווח על פטירתו:

"אבידה גדולה אבדה לעדת ישראל בפטרבורג בפרט ולאחינו בני ישראל בארצנו בכלל במות עלינו הרה"ג מו"ה יצחק וואלף אלשוואנגר, רב לעדת ישראל בעיר הנזכרה. הרב המנוח היה אחד מגדולי רבני זמננו, אשר תורה וחכמה, מדות טובות ומעלות תרומיות בהם נפגשו".

למרות שבימי הקיץ רבים נמצאים בנאות דשא, רבים הגיעו להלוייה שיצאה ממעון הקיץ שלו בכפר שובלובא. בטרם צאת ההלוייה ממעונו, ספד לו הרב יצחק דאנציג, בבית העלמין הספידו הרב ד"ר דראבקין, ולפני סתימת הגולל הספידו עורך המליץ מר רבינוביץ.

הרב יקותיאל זלמן לנדא

הרב יקותיאל זלמן לנדא - כיהן כרב עדת החסידים בפטרבורג בין השנים תרל"ח - תרנ"ה (1878-1895). בתקופת כהונתו פעל רבות למען יהודי העיר בקרב השלטונות.

תרהג ר' יצחק זאב אלשוואנגער זיל נוע
ויאסף אל עמיו איר ליום ד' כ"ז מנחם אב בשעה ד'
אחרי חצות הלילה.
הלויה תהיה ביום ו' בשעה התשע וחצי בבקר
ממעונו Ст. Шувалово, Елизаветинская, 3 ובשעה
האחת עשרה והצי תבא תהלוכת המלוים אל מקום
הקלויניק ויליא.

המליץ, כ"ח אב תרנ"ו.

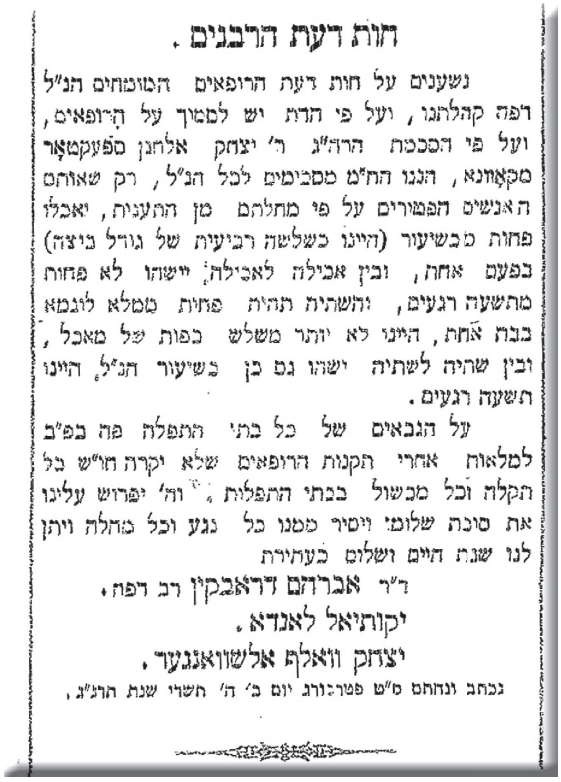
כאמור, בחירת הרב אלשוונגער בוצעה על ידי יו"ר "ועד העדה" יהודה לייב גורדון, אשר נמנה על המשכילים. הקהילה החסידית לא היתה מרוצה מכך שועד העדה כפה עליהם רב, ולכן הביאו לפטרבורג את הרב יקותיאל זלמן לנדא, אשר מונה לרב עדת החסידים.

הרב לנדא נולד בשנת תקפ"ב (1822) בווילנא. אביו הרב אברהם יעקב היה מנכבדי ועשירי העיר, ונצר להגאון בעל ה'נודע ביהודה'. בהיותו צעיר לימים כבר התפרסם כבקי בש"ס.

התחתן עם בתו של אחד מגדולי העשירים וחסיד חב"ד נודע, הרב בערל כץ־רפופורט שהיה סוחר עצים ויערות בצ'אשניק שבפלך וויטבסק. בתקופה מסויימת גר הרב לנדא ברוגצ'וב ועסק במסחר, אם כי מלאכתו היתה נעשית על ידי אחרים והוא הרבה לעסוק בתורה, ראה ברכה במסחרו והפך לגביר. בד בבד, באמצעות חמיו הכיר את החסידות, ועם הזמן הפך לחסיד חב"ד.

בתקופה יותר מאוחרת עבר לגור בויטבסק. בעקבות שריפה גדולה שפרצה במחסניו התרושש ונותר מחוסר לחם, אולם ברדתו ממצבו החומרי עלה במצבו הרוחני והקדיש את כל עיתותיו לתורה.

לפי הצעת רב העיר רבי יצחק אייזיק מויטבסק מגדולי חסידי חב"ד, נתמנה להיות ר"מ בישיבה המקומית, ובשנת תר"כ (1860), עם פטירת רבי יצחק אייזיק, התמנה הרב לנדא למו"צ רישמי בעיר, ולאחר שבע שנים מונה לרב הראשי ואב"ד העיר. הרב יקותיאל זלמן לנדא היה מכובד בין הרבנים

חות דעת הרבנים.

נשענים על חות דעת הרופאים המובחרים הנ"ל רפה קהלתנו, ועל פי הדת יש למהר על הרופאים, ועל פי הכתוב הרה"ג ר' יצחק אלחנן מפעקמאר מקאוונא, הגנו החת"ם מסכימים לכל הנ"ל, רק שאותם האנשים המטורים על פי מחלתם מן התענית, יאכלו פחות מכשיעור (היינו כשלשה רביעית של גודל ביצה) בפעם אחת, ובין אכילה לאכילה, ישהו לא פחות מתשעה רגעים, והשתית תהיה פחות ממלא לוגמא בבת אחת, היינו לא יותר משלש בפות של מאכל, ובין שהיה לשתיה ישהו גם כן כשיעור הנ"ל, היינו תשעה רגעים.

על הגבאים של כל בתי התפלה פה בפ"ב למלאות אחרי תקנות הרופאים שלא יקרה חו"ש בל תקלה וכל מכשול בבתי התפלות, וה' יפרוש עליהו את סוכת שלומי ויסיר ממנו כל נגע וכל מחלה ויתן לנו שנת חיים ושלום כעתירת

ד"ר אברהם דראבקין רב דפה.

יקותיאל לאנדא.

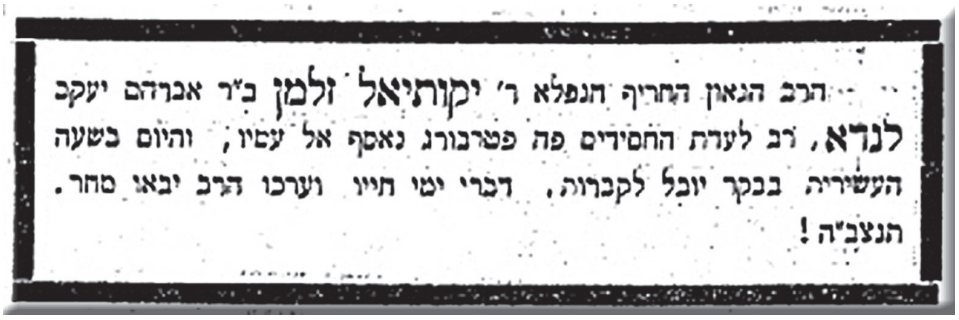
יצחק וואלף אלשוואנגער.

נכתב ונחתם פ"ט פטרבורג יום כ' ה' חשרי שנת הרנ"ג.

מגיפה קשה פקדה את תושבי העיר, ובשל כך לקראת יום כיפור, יצאו הוראות מיוחדות החתומות על ידי הרב דראבקין - הרב מטעם, הרב לנדא - רב לעדת החסידים, הרב אלשוונגער - רב העיר. המליץ, ז' תשרי תרנ"ג.

המפורסמים שבליטא ורוסיה הלבנה, ומגדולי רבני חב"ד בדור ההוא. כחסיד ליובאוויטש היה לו קשר הדוק עם אדמו"רי ליובאוויטש והסכמותיו מתנוססות על כמה מספריהם, ובד בבד שמר על קשר מיוחד עם האדמו"רים לבית קפוסט ורצ'יצ'ה.

בשנת תרל"ח (1878), מונה לרב עדת החסידים בפטרבורג. עם הזמן תפס עמדה חשובה בעיר, והיה גם יד ימינם של הרבנים הליטאים שעמדו עמו בקשרים ציבוריים ודבריו היו נשמעים גם בחוגי ראשי העסקנים היהודים, שעמדו בתחילה נגדו. הוא עשה רבות ב'חלונות הגבוהים' למען יהודי העיר, אבל גם בפטרבורג, מצבו הכלכלי היה גרוע.

הרב הגאון החריף הנפלא ר' יקותיאל זלמן נ"ר אברהם יעקב לנדא, רב לערת החסידים פה פטרבורג נאסף אל עמיו, והיום בשעה העשירית בבקר יובל לקבורה. דברי ימי חייו וערכו הרב יבאו מחר. הנצב"ה!

ידיעה ראשונית על פטירת הרב לנדא. המליץ, כ"ז טבת תרנ"ה.

נפטר בכ"ה טבת תרנ"ה והוא בן שבעים ושלוש. בעיתון 'המליץ', שיצא עם פטירתו, פורסמה ידיעה בראש העמוד הראשון ובה נכתב:

"הרב הגאון החריף הנפלא, ר' יקותיאל זלמן ב"ר אברהם יעקב לנדא רב לעדת החסידים פה פטרבורג נאסף אל עמיו, והיום בשעה העשירית בבוקר יובל לקבורה".

למחרת פורסמה בעמודו הראשון של העיתון ידיעה מפורטת על דברי ימי חייו. בתקופה שלאחר מכן, פורסמה ידיעה על פטירתו גם בעיתון 'הצבי' שיצא לאור בירושלים.

כבוד גדול נעשה לו בהלוויה, כאשר יהודי פטרבורג בהמוניהם ליוו‌הו, כראוי לרב חשוב אשר לא חסך במאמצים להיטיב עם יהודי העיר. הרב יצחק דאנציג, מרבני העיר, ספד לו בהתרגשות, וההספד נדפס בספר 'גבעת בנימין'.

רק מעט מתורתו נשמרה, ודברים שהעלה על הכתב נדפסו בשו"ת מקור ברוך להרה"ג הרב ברוך כהנא קיטאייסקי ובקובצי יגדיל־תורה ניו יורק.

הרב יצחק דאנציג

הרב יצחק דאנציג - כיהן כרב ומגיד מישרים בבית כנסת אבוחאווסקי, בשנים תרל"ט־תרע"ב (1879–1912). חידושיו בהלכה ונאומיו אוגדו על ידו בספרים.

הרב יקותיאל זלמן בי' אברהם יעקב לנדא זי"ל.

בכל בית אבל יתן הרוח אל לבו מה המה החיים ומה ממרהם, וביותר יתן הרוח אל לבו מה הוא ומה חייו בבית אבל, אשר מת גדול מונח לפניו, איש אשר בחייו עלה וירד בסלם ההצלחה מעלות הרבה מאד ואיש אשר על ידי מעלת רוחו היה לגדול בעם על ידי רחבת מפרום מפנית ההצלחה. ומת גדול כזה הוא הרב הגאון ר' יקותיאל זלמן ב"ר אברהם יעקב לנדא זי"ל, מי שהיה רב לעדת החסידים פה פטרבורג, אשר נאסף אל עמיו ביום כ' בשעה הרביעית בלילה. בן שבעים ושלש שנה היה המנוח במותו, וכמה עתים שוגות עברו עליו בימי חייו הארוכים.

הוא נולד בווילנא בבית איש עשיר ונשוא פנים, ובהיותו בן אחת המשפחות היותר נדולות בישראל, ובירושה באו לו מאבותיו הגאונים משרעות נעלים עד מאד, לקח אותו לחתן אחד מגדולי עשירי ישראל בעת ההיא—ר' בערל מצאמקנר, וארבעים אלף רוב"ל נתן ר' בערל מאמקנר נדוניא לבתו; המכתם הזה לא קמן הוא גם היום ואף כי לפני ששים שנה! והחתן הנבון דחל לעסוק במסחר, ויהים רבים ראה ברכה במסחרו, אם כי מלאכתו היתה בעשית ע"י אחרים והוא תרבה לעסוק בתורה. ויהי עשיר גדול.

מתחלה ישב בויזנזוב בעיר מגורי חותנו ואחיו בן יצא לנור בוויטעבסק ושמה אבלת אש את כל הונו, אולם ברדתו ממצבו החמרי עלה במצבו הרוחני ויקדיש כל עתותיו לתורה. ויהי לר"מ שמה ואחרי כן גם לרב, ובשנת תרל"ח בא הנה להיות לרב לחסידי פטרבורג ושבע עשרה שנה ויהים אחרים היה להם לרב. תרי"ל נולד אמנם בבית מתנגד, אבל בהיותו לחתן ר' בערל מצאמקנק, אחד מגדולי החסידים, היה לחסיד גם הוא, ומה פטרבורג ראתה עני ולמעמים גם נקיון שנים, אם כי בן בני עדתו ושנם הרבה עשירים גדולים.

את הגאון ריל זל כבדו רבים, כי פלבר היותו גאון בתורה, לא היו זרות לו גם שפות העמים, ויהי איש נבון מאד; אבל כל זה לא נתן לו די מפוק, ובני עדתו אשר שם הרגילו זל היה רומם על לשונם; ירם לא היתה מהוה לרוחה לפרנסו בכבוד, אם כי בלם ידעו את עשרו סלפנים.

תרפה שברה לבנו בבאתו אל בית האבל הזה וראינו מכולנו איך הי בריוחק. הזה מעין רב לעדת החסידים העשירה אשר בפטרבורג? זו תורה וזה שברה!

יודעים אנחנו כי לא סרעץ לב ולא מקמצנות קשו רבים מבני עדתו את ידם מתת לו די מפוקו לפרנסו בכבוד, כי אם באשר בעוד הבירה הכל רצים, ומעמים זוכרים במרוצתם את חובותיהם הרוחניים, לכן חפצים אנו להאמין כי היום בבקר, עת באו כל עשירי בני עדתו לעשות עם המנוח את החסד האחרון נתנו החיים אל לבם; כי חמא חמאו בשכחם את רבם, וחם יאמרו להקן את הדבר הזה. ויפתחו ידיהם לבבוד התורה שלא השתכח מילדי בני ישראל בפטרבורג מעשות כזה נתה רוח לעשות חסנות, אשר רוב ימיו האחרונים היו בעם ומבאובים, ודקדוקי עניות לא הביאו אותו לכעום על בני אדם, ויהי איש טוב אוהב צדקה וחסד כל חימים וגם בשעת דחקו נתן תמיד לעניים כל אשר משינה ירו, ובתורה מצא אשרו והצלחתו.

כבוד גדול עשו לו עדת ישראל וישבו עיר המלוכה, וחמון אדם רב נער ונקן נהרו אחרי ממתו ער שדה הקברות ויקבריהו במעלי הקברים כראוי לגאון ורם המעלה כמוהו. תנצב"ה!

קווים לדמותו של הרב לנדא המליץ, כ"ח טבת תרנ"ה.

הרב יצחק דאנציג

נולד בעיר סלונים בי"ז שבט תקצ"ז לאביו הרב מאניש. בנערותו למד בישיבות בעירו ובישיבת וולוז'ין, ולצד לימודיו בגמרא והלכה, עסק גם בלימוד דרוש ומחקר. בהיותו בן 17 שנה נפטר עליו אביו. לאחר זמן קצר התחתן ולאחר נישואיו המשיך לשקוד בלימודו ונודע כנואם מיוחד.

נאם בבתי כנסת רבים עד שהפך למגיד מישרים, בתחילה בעיר מלאווא. לאחר מכן שלח ידו במסחר אם כי לא ראה ברכה בעמלו ושב להיות מגיד מישרים, והתקבל למגיד בעיר מוגילוב. בשנת תרל"ט (1879) מונה למורה צדק ומגיד מישרים בבית הכנסת אובחאווסקי בפטרבורג.

חיבר ספרים רבים ובהם תשובות בהלכה, דרושים וביאורים, וגם לקט הספדים שנשא וכתב. בין ספריו: תשובות מהרי"ד - תשובות הלכתיות, בית יצחק - דרושים, באר יצחק - ביאור על הגדה של פסח, מחזה הנפש - דרוש, אלון בכות - הספד על המלבי"ם, יסודי העיקרים - דרושים לפי סדר פרשיות התורה ועוד.

בשנת תרע"ב (1912) עזב את פטרבורג, עלה לארץ הקודש והתיישב בירושלים. גם במקומו החדש המשיך לנאום וללמד בבית הכנסת בו התפלל, זכרון משה, ובבית המדרש וישיבת מאה שערים.

ספר
תשובת מהרי"ד
והוא
שאלות ותשובות
בארבע חלקי שלחן ערוך
מאתי
שנת עתד לפ"ק
וואַרשא
СЕФЕРЪ ТШУВАСЪ МОРИДЪ

ספר
בית יצחק
והוא
שאלות ותשובות
בארבע חלקי שלחן ערוך
חלק ראשון
וואַרשא
СЕФЕРЪ БЕЙСЪ ИЦХОКЪ
ВАРШАВА 1898

מועמדים לרבנות

לאחר פטירת שני רבני פטרבורג - הרב אלשוונגער והרב לנדא, חלפו כמה שנים, בהם היתה השתדלות רבה למצוא ממלא מקום ראוי לרבנים שהלכו לעולמם. כעבור כמה שנים קיבל ה"אדר"ת" הצעה לכהן כרב העיר. ה"אדר"ת" הוא הרב אליהו דוד רבינוביץ'-תאומים, שכיהן כרבה של פונוביז', ובאותם ימים רבה של העיר מיר, ולאחר כמה שנים כיהן כרב בירושלים. האדר"ת סירב בגלל שחשש לחינוך ילדיו בעיר בה יש משכילים רבים, וגם חשש שמא לא יעלה בידו להסתדר עם החוגים השונים בעיר. לאחר שנתיים קיבל שוב את ההצעה וסירב לה בשנית.

בשנת תרס"ו (1916), החלה פעילות מסועפת לבחירת רב מתאים לעיר המלוכה. על המועמדים נמנו חשובי הרבנים ובהם: הרב אליהו חיים מייזל רבה של לודז', הרב שלמה אהרונסון רבה של העיירה ניעז'ין (לימים רבה של קייב ולאחר עלותו ארצה רבה של תל אביב), והגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי רבה של וילנא.

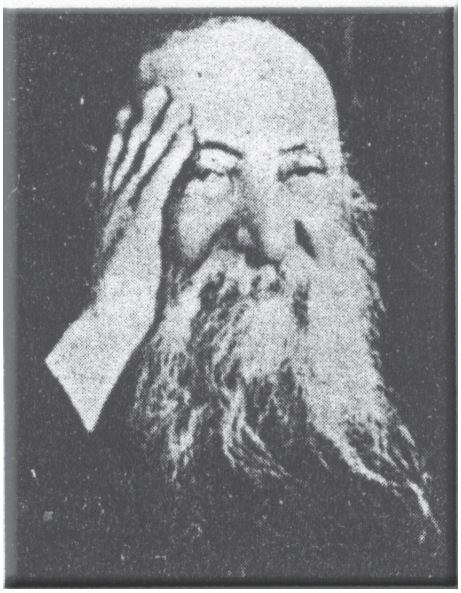
פרנסי הקהילה ובראשם הברון אלכסנדר גיזנבורג, ביקשו מהרב גרודז'ינסקי לבוא לכהן כרב בעירם בהסבירם: "מכיון שפטרבורג היא עיר המלוכה, ומרכז לשתדלנות יהודית, נחוץ שיפאר גאון עולמי את כסא הרבנות שלה".

בספר "תולדות אנשי שם" מסופר, כי קהילת פטרבורג חפצה מאוד כי הגרח"ע יתמנה לרב:

"עדת פטרבורג המעטירה, שמה עיניה בהגרח"ע להרכיבו אלוף לראשם, ורבים מגדולי הדור הפצירו בו לקבל על עצמו המשרה החשובה ההיא, כי ראו בו את הרב היותר מוכשר ומתאים לעמוד בראש עדה חשובה זו ולפקח בעמדתו הגבוהה על עניני הציבור היהודי בכלל".

ואילו באגרות קודש של אדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש, מודפס מכתב אל הגביר החב"די תושב פטרבורג, הרב שמואל מיכל טריינין, בנושא זה בו מסביר הרבי מדוע אין אפשרות לבחור בשני המועמדים האחרים, וממליץ למנות את הגרח"ע:

"ומה שכתב שהרח"ע אינו יודע לשון רוסית [הוא התגורר בליטא שם מדברים ליטאית], כמדומה לי שיודע בשיעור המספיק לשון רוסית ואשכנז, וכבר כתבתי לכבודו אודותו, מכל מקום הוא ירא אלוקים ויש לו תוקף בעניינים עיקריים וחפץ בתיקונם, ולגבי הנזכרים לעיל הוא טוב הרבה יותר" (אגרות קודש הרש"ב חלק ד עמוד קלג).

הגאון הרב חיים עוזר גרודזו'ינסקי

גם בעיני הרב גרודז'ינסקי עצמו מצאה חן ההצעה, והוא כתב על כך:

"קבלתי מכתב מהברון הירש גינזבורג ויקירי חשובי העיר מכל המפלגות כי בחרו אותי לרב ומורה שמה... העניין הזה מצא מסילות בלבבי, כאשר בעיר הבירה אוכל להיות לתועלת לענייני הכלל, אבל עוד טרם באתי לידי החלטה".

אולם, הקהילה בוילנא, לא ויתרה עליו בקלות ואנשיה הפצירו בו שישאר בתפקידו, ובסופו של דבר נענה לתחינותיהם.

לאחר חיפושים ולבטים מונה בסופו של דבר הרב דוד טעביל קצנלבויגן לרבה של פטרבורג.

הרב דוד טעביל קצנלבויגן

הרב דוד טעביל קצנלבויגן - כיהן כרבה של פטרבורג בין השנים תרס"ז-תר"צ (1907-1930). באורח רישמי היה עוזרו של 'הרב מטעם', ובפועל כיהן כרב העיר.

הרב קצנלבויגן נולד לאביו הרב נפתלי הירץ, מצאצאי המהר"ל מפראג. כיהן כרב בקהילת וועראלאוו וגם בקהילת סוואלק. בשבת הגדול תרס"ז (1907) מונה באופן רישמי לכהן כרב בית הכנסת הגדול ורבה של פטרבורג, ובתפקיד זה כיהן במשך 23 שנים. תקופה מסויימת היה גם יו"ר כבוד של הקהילה היהודית בעיר.

חיינט נומער 20

דער עלטסטער אין גרעסטער רב אין רוסלאנד

צום טויט פון לענינגראדער רב ר' מוביה'לע קאצענעלענבאגען

פון בז-ציון ב"ץ

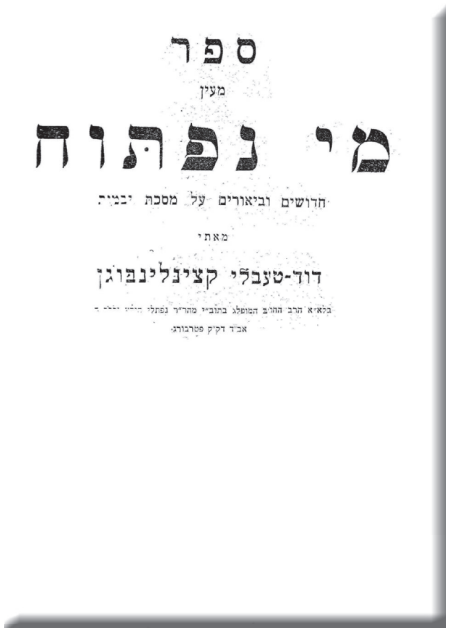
הרב הקשיש והגדול ביותר ברוסיה, עם פטירת הרב של לנינגרד ר' טוביהל'ע קצנלבויגן. היינט (יצא לאור בוורשה) ה' שבט תרצ"א.

הרב דוד טעביל קצנלבויג

רוב שנות רבנותו היו תחת השלטון הקומוניסטי, והוא פעל בדרכו שלו לסייע ליהודי העיר. כפי שמסופר בהרחבה בפרקים הקודמים, היה במוקד המחלוקת בדבר ההצעה לארגן ועידת רבנים בעיר בשנת תרפ"ז (1927). בעוד שהרב קצנלבויגן נתן את הסכמתו לועידה, אדמו"ר הריי"צ מליובאוויטש טען שהיוזמה מגיעה מצד השלטונות, והועידה היא סכנה ליהדות הנאמנה.

חיבר את הספר מי נפתוח - חידושים וביאורים על מסכת יבמות שהיה הספר היהודי הראשון שהודפס ברוסיה לאחר המהפיכה הקומוניסטית, ואת הספר דברי דוד - דרושים למועדים וליקוטים השייכים למסכת יבמות.

ספר

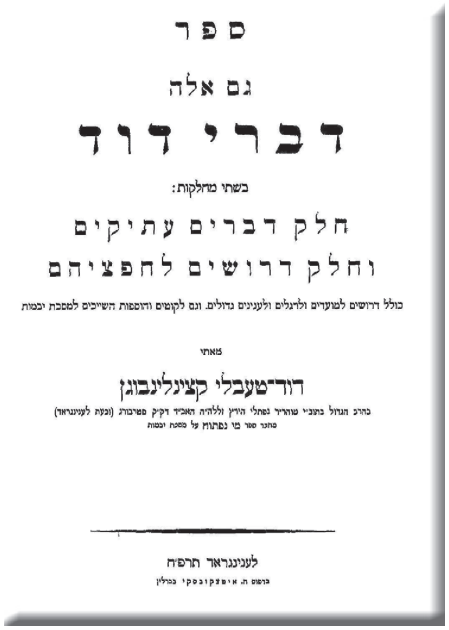
מעין

מי נפתוח

חדושים וביאורים על מסכת יבמות

מאת

דוד-טעבלי קצינלינבויגן

ספר

גם אלה

דברי דוד

בשתי מחלקות:

חלק דברים עתיקים

וחלק דרושים לחפציהם

כולל דרושים למועדים ולויגלים ולעניים נדולים. וגם לקומים ותוספות השייכים למסכת יבמות

מאתו

דוד־טעבלי קצינלינבוגן

כהרב הגדול בתובי שוחריד נמחלי הירץ ולללהיה האביד דק"ק פסרבורג (נפטר לעניגראד)

מחבר ספר מי נפתוח על מסכת יבמות

לעניגראד תרפ"ח

בדפוס ה. אייזקופסקי בכרלין

הרב יוסף רוזין - הגאון הרוגוצ'ובי

נפטר בכ"ח כסלו תר"צ (30.12.1929), בעת שהמלחמה נגד הדת תפסה תאוצה, ויום אחד בלבד לאחר שהלך לעולמו החל גל מאסרים גדול של החסידים בעיר.

שבע שנים לאחר פטירתו, בנו ר' הרץ שהיה קשור לקהילה החסידית, נעצר על ידי השלטונות והוצא להורג. שנה אחר כך, גם בנו ר' שאול נעצר יחד עם קבוצה מחסידי חב"ד ואף הוא הוצא להורג.

הרב יוסף רוזין – הגאון הרוגוצ'ובי

הרב יוסף רוזין - הגאון הרוגוצ'ובי - כיהן באופן לא רישמי כרב עדת החסידים בפטרבורג בשנים תרע"ו־תרפ"ו (1916–1926).

נולד בשנת תר"כ (1860) בעיירה רוגצ'וב בביילורוסיה, לאביו הרב פישל רוזין מחסידי קפוסט. בצעירותו התקרב לחסידות ליובאוויטש. בשנת תרנ"ט (1889) מונה לרב החסידים בעיר דווינסק - לטביה. נודע לתהילה כגאון אדיר, יחיד במינו, וחידושי התורה והתשובות הרבות שהשיב להלכה הקנו לו ברחבי העולם שם של פוסק גדול.

מלחמת העולם הראשונה פרצה בשלהי תרע"ד (1914), ובמהלכה אזרחים

רבים נדדו בכדי להתרחק מאיזורי הקרבות. לכן עזב הגאון הרוגוצ'ובי את עירו דווינסק ובא לפטרבורג (ככל הנראה בשנת תרע"ו (1916)), ובאופן לא רישמי כיהן כרב עדת החסידים.

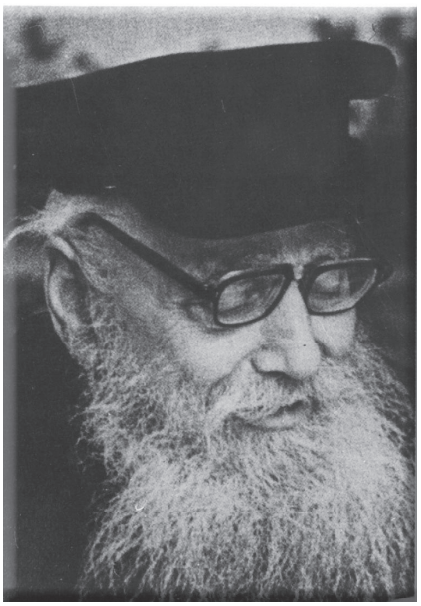
הרב רוזין התגורר בעיר בעשר השנים הבאות. בשנים אלו השתתף באסיפות ומפגשים של חסידי חב"ד ובועידות בהן נטלו חלק אדמו"ר הרש"ב ואדמו"ר הריי"צ. חסידים היו מפנים אליו שאלות הלכתיות, וחסידים רבים שהעריכו את גאונותו הכבירה, היו מגיעים לבקרו בכל פעם שהגיעו לפטרבורג.

נפטר י"א אדר תרצ"ו (5.3.36), ונטמן בדווינסק. חיבורים רבים הותיר אחריו, וחלקם יצאו לאור לאחר פטירתו. כמה מהם נקראו בשם: "צפנת פענח".

הרב משה מרדכי עפשטיין (פינסקי)

הרב משה מרדכי עפשטיין (פינסקי) - כיהן כרב קהילת חב"ד, באורח בלתי רישמי, בין השנים תרע"ט־תשל"ו (1919–1976).

הרב עפשטיין נולד באזאריץ, ביילורוסיה, בשנת תרנ"א (1891). שם משפחתו המקורי היה פינסקי - משפחה חב"דית ידועה, והוא שינה את שם משפחתו בגלל הרדיפות.

הרב משה מרדכי עפשטיין (פינסקי)

למד בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש. היה נחשב מהלמדנים הגדולים והוסמך לרבנות על ידי הגאון הרב דוד צבי חן (הרד"צ). כיהן ברבנות בעיירה בארביצ'י ליד נעוול ובשנת תרע"ט (1919) הגיע לפטרבורג, ואליו היו מפנים חסידי חב"ד שאלות הלכתיות במשך כל השנים.

מספר אחיינו הרב ישראל פינסקי שי':

"הדוד היה למדן, בקי גדול בנגלה ובחסידות ונהג להתפלל באריכות, ומצד שני היה עניו גדול, אוהב את כולם ומשפיע רבות על הצעירים. בביתו נערכו התוועדויות רבות".

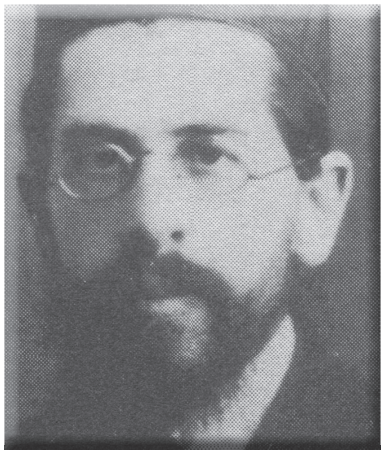
בימי מלחמת העולם השניה, נותר בלנינגרד. רעייתו הרבנית חנה נפטרה בימי הבלוקדה, ואילו בנו יחידו ר' שמואל גוייס בעל כרחו לצבא, נשלח לחזית ולא שב.

כפי שסופר לעיל, נאסר בשנת תשי"א (1950), הוגלה ושוחרר כעבור זמן קצר בשל מצבו הרפואי הקשה. למרות המאסר, המשיך להשפיע על רבים ועודדם ללכת בדרך התורה והחסידות.

בשנת תשל"ו (1976) עלה לארץ הקודש, ושנה אחר כך נפטר.

הרב שמעון לזרוב הי"ד

הרב שמעון לזרוב - כיהן כרבה הרישמי של קהילת ליובאוויטש בלנינגרד משנת תרפ"ד (1924) ועד מאסרו בשנת תר"צ (1930), ופעל רבות עבור יהודי העיר.

הרב שמעון לזרוב הי"ד

הרב לזרוב נולד לאביו הרב גרשון, בעיירה פרילוק, בשנת תרמ"ה (1885). למד בישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש וכיהן ברבנות באוואוויטש ורצ'יצא. בשנת תרפ"ג (1923) הגיע ללנינגרד ועבד בעסק של הרב אליהו חיים אלטהויז. בשנת תרפ"ד (1924) מונה לרבה של קהילת ליובאוויטש בעיר, ובשנת תרפ"ו (1926) ייסד את קהילת 'צמח צדק' החסידית שהתפלגה מקהילת בית הכנסת הגדול. מוסדות הקהילה בראשותו כללו ישיבת תומכי תמימים וחדר מחתרתיים, קופת גמ"ח ועוד.

נאסר בשנת תר"צ (1930) יחד עם עוד חסידים ובהם בנו הרב גרשון אליעזר לזרוב, הוגלה ונפטר בגלות בשנת תרצ"ג (1933).

אודותו נכתב בהרחבה בפרקים הקודמים.

הרב מנחם מענדל גלוסקין

הרב מנחם מענדל גלוסקין כיהן כרבה של לנינגרד בשנים תרצ"ד-תרצ"ו (1934-1936) ונימנה על חשובי רבני חב"ד בדור. היה למדן גדול, בקי

הרב מנחם מענדל גלוסקין

בהוראה, ידע בעל פה שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, ידען גדול בתורת החסידות ובנוסף לכך - בעל מזג טוב ואציל נפש.

הרב גלוסקין נולד בשנת תרמ"א (1881) בעיירה פאריטש, במחוז בוברויסק בביילורוסיה, לאביו הרב אהרן גלוסקין שכיהן כרב העיר. ר' אהרן היה סוחר וכאשר אבד הונו קיבל עליו את הדין ונתקבל להיות רב בעיר ברזין ואחר כך בפאריטש.

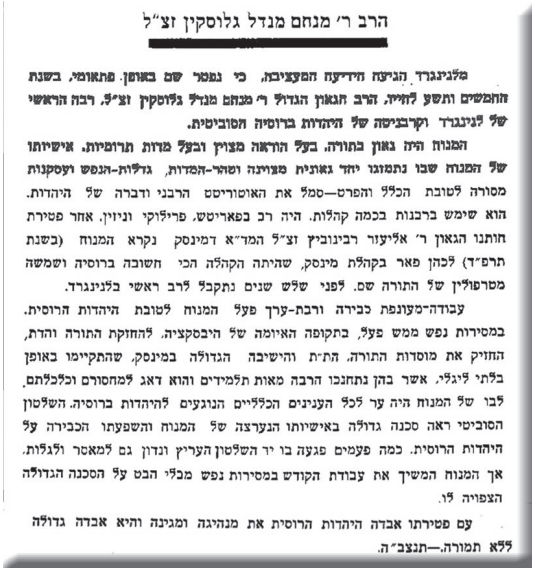
מילדותו, הצטיין הרב מנחם מענדל גלוסקין בהבנה עמוקה ובשכל ישר, בהתמדה ושקידה יוצאים מן הרגיל, ובחן אישי שהקסים את כל מי שבא במגע אתו. עוד בהיותו צעיר יצאו לו מוניטין כלמדן מופלג שלגדולות נוצר, וכגדולתו בתורה גדלותו בחסידות. הצטיין בכשרונות מזהירים, התמחה בהוראה בבחרותו ועוד לפני החתונה רכש בקיאות בכל ש"ס בבלי. התחתן עם בתו של הגאון הרב אליעזר רבינוביץ רבה של מינסק.

התמנה בשנת תרס"ט (1909) לרב בעיירה פאריטש, וניהל שם את עניני הרבנות בהתמסרות גדולה וברגש אחריות. עד מהרה נתחבב מאוד על אנשי קהילתו שהקיפוהו בהערצה ובחיבה ללא גבול.

במשך זמן קצר יצא שמו בעולם התורני כגדול בתורה, שנהירים לפניו כל שבילי תורה שבעל פה ושבכתב, וראשוני הפוסקים והאחרונים. ולא בלבד בקיאות עצומה היתה כאן, כי אם גם הבנה עמוקה בדעת ובהשכל, בהגיון בהיר ובשכל ישר.

כעבור תקופה עבר לכהן כרב בעיירה פרילוקי ואחר כך בעיר ניעז'ין, ובשנת תרפ"ד (1924) עלה על כסא הרבנות במינסק למלאת את מקום חמיו. הוא ניהל את עניני הרבנות, ובד בבד את הפעילות המחתרתית העניפה בעיר, ונטל חלק בראש בפעילות המחתרתית בכל רחבי ברית המועצות, כחבר ועד הרבנים שפעל לצד אדמו"ר הריי"צ מליובאוויטש, להחזקת היהדות בתקופת הקומוניסטים. ובגין כך נרדף עד חורמה על ידי השלטונות.

בשנת תרצ"ד (1934) מונה לרבה הראשי של לנינגרד, והדבר אוזכר

הרב ר' מנחם מנדל גלוסקין זצ"ל

מלינגרד הגיעה הידיעה המצערת, כי נפטר שם באופן פתאומי, בשנת החמשים ושש לחייו, הרב הגאון הגדול ר' מנחם מנדל גלוסקין זצ"ל, רבה הראשי של לינגרד וקרבישה של היהדות ברוסיה הסובייטית.

המנוח היה גאון בתורה, בעל הוראה מצוין ובעל מדות תרומיות. אישיותו של המנוח שבו נתמזגו יחד גאונות מצוינה ושהר-המדות, גדלות-הנפש ועסקנות מסורה לטובת הכלל והפרט—סמל את האוטוריטט הרבני ודברה של היהדות. הוא שימש ברבנות בכמה קהלות. היה רב בפאריטש, פרילוקי וניזין. אחר פטירת חותנו הגאון ר' אליעזר רבינוביץ זצ"ל המר"א דמינסק נקרא המנוח (בשנת תרס"ד) לכהן פאר בקהלת מינסק, שהיתה הקהלה הכי חשובה ברוסיה ושמשה מטרפולין של התורה שם. לפני שלש שנים נתקבל לרב ראשי בלנינגרד.

עבודה-מעונפת כבירה ורבת-ערך בעל המנוח לטובת היהדות הרוסית. במסירות נפש ממש בעל, בתקופה האיומה של היבסקציה, להחזקת התורה והדת, החזיק את מוסדות התורה, הת"ת והישיבה הגדולה במינסק, שהתקיימו באופן בלתי ליגלי, אשר בהן נתחנכו הרבה מאות תלמידים והוא דאג למחסורם וכלכלתם. לבו של המנוח היה עד לכל הענינים הכלליים הנוגעים להיהדות ברוסיה. השלטון הסובייטי ראה סכנה גדולה באישיותו הנערצה של המנוח והשפעתו הכבירה על היהדות הרוסית. כמה פעמים פגעה בו יד השלטון העריץ ונדון גם למאסר ולגלות. אך המנוח המשיך את עבודת הקודש במסירות נפש מבלי הבט על הסכנה הגדולה הצפויה לו.

עם פטירתו אבדה היהדות הרוסית את מנהיגה ומגינה והיא אבדה גדולה ללא תמורה.—תנצב"ה.

ביטאון שערי ציון

בביטאון שערי ציון שיצא לאור בארץ הקודש. לאחר שעלה על כסא הרבנות, המשיך בעבודת הקודש ועזר לקבוצות הקטנות של ישיבות חב"ד אשר נתפזרו בכל רחבי רוסיה.

הסופר הנודע ד"ר הלל זיידמן פירסם בספר 'אלה אזכרה' מאמר מרגש על קורות חייו הסוערים של הרב גלוסקין. במאמרו הוא מתאר את אישיותו במילים מיוחדות:

"הרב גלוסקין קיפל עולמו בנקודה אחת ויחידה, ללא פיזור הנפש וללא פיצול הרוח. הוא היה שלם באישיותו כמו במשנתו. הריכוז בנקודה העיקרית איפשר לו תפיסה של היקף גדולה והפלגה למרחקים. בלימודו תפס במבט ראשון ובשיקול ראשון את נשמת הדברים, סוד קיומם, מהותם ותמציתם ואת הרוח המחייה אותם.

"אנשים שטחיים יכולים להכיל ולמזג בחלל נשמתם רעיונות שונים ותיאוריות רבות, מעט מזה ומעט מזה, ואין הבור מתמלא מחולייתו. לא כן אנשים מעמיקי חשוב. אלה הם בעלי רוח אחת, הכובשת את כל ישותם עד תומה והממלאה אותם עד אפס מקום. הרב גלוסקין היה מאלה. תורתו מילאה את כל אישיותו, ומתוכה הסתכל על כל הנעשה, התבונן בתופעות העולם והזמן, בהשתנות העיתים ובחלוף התקופות. דווקא בשעת חירום זו התעוררו בו כוחות נפלאים שלא שיערום מקודם. זמנים קשים משברים אנשים רכי אופי ומחזקים אנשים הבנויים פלדה. והרב מנדל גלוסקין איש פלדה היה. לכן האיר במחשכי התקופה כמגדל אור, לכל אובדי הדרך ונכי רוח.

"יותר ממה שפעל בדבריו, שהיו מעטים, השפיע בעצם אישיותו, באצילות התנהגותו, בעדינות רגישותו, ביחסו אל אנשים, שהיה יחס למופת.

"הוא מיזג בתוכו שתי סגולות המנוגדות לכאורה - פיקחות יתירה, ויחד

עם זאת פשטות נפלאה. היתה בו חכמה והבנה חודרות למעמקים. היתה לו חכמת הנפש ואהבת הבריות".

על תקופת לנינגרד בחייו של הרב גלוסקין כותב ד"ר הלל זיידמן:

"באותה תקופה נתגלה הרב גלוסקין כאיש בעל מרץ רב ואומץ לב. הוא לא נרתע מפני הסכנות הכרוכות בעבודתו זו, והוכיח מסירות נפש למופת. הייבסקים עקבו אחריו ובוודאי שלא נעלמה מרשת הריגול של השלטונות פעולתו של הרב גלוסקין, אולם הם הסתפקו באזהרות ובאיומים בלבד, שלא שברו את רוחו ולא החלישו את רצונו העז לשמור על שארית קדשי ישראל.

"הוא המשיך בעבודתו על אף החמרת המצב והתגברות הטרור והלחץ בשנות השלושים".

נפטר בי"ג כסלו תרצ"ו (9.12.1935). דבר פטירתו ודברי הספד עליו פורסמו בביטאון שערי ציון שיצא לאור בישראל. מעט מדברי תורתו פורסמו בקובצי יגדיל תורה בניו יורק.

מועמד לרבנות: הרב לוי יצחק שניאורסאהן

לאחר פטירת הרב גלוסקין, ניסו יהודי לנינגרד למצוא רב חדש שיתאים לקהילה הגדולה והחשובה. באביב תרצ"ז (1937) פנו מספר פעמים אל המקובל הגאון הרב לוי יצחק שניאורסאהן רבה של דנייפרופטרובסק, אביו של הרבי מליובאוויטש, כי יבוא לכהן כרבה של לנינגרד.

בט"ו אייר תרצ"ז (26.4.1937) מבקש ממנו י' זלמן הזרחי בשם בית הכנסת החסידי שליד בית הכנסת הגדול, להגיע ללנינגרד לכמה ימים, ואם מסכים ישלחו לו שלוש מאות רובל להוצאות הדרך.

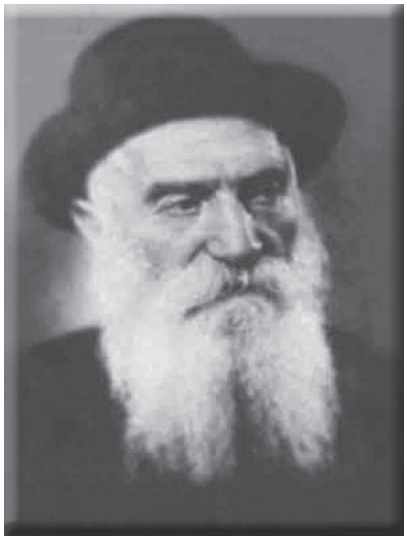
הגאון רבי לוי יצחק שניאורסאהן
אביו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

למכתב זה צורף מכתבו של

יו"ר בית הכנסת הגדול ר' שרגא אסתרין הי"ד, בו הוא מבקש מרבי לוי יצחק לבוא בגלל המצות, אבל במכתב נוסף שהגיע ביחד עם שני מכתבים אלו, ועליו חתום "גיזנבורג", מוסבר כי הכוונה היא שהרב לוי יצחק יבוא לכהן כרב.

לא ברור מה הגיב רבי לוי יצחק להצעה אך למעשה המשיך בכהונתו בעירו דנייפרופטרובסק. ובשנים הבאות לא היה בלנינגרד רב ראשי.

הרב אברהם לובנוב

הרב אברהם לובנוב

הרב אברהם לובנוב - רבה של לנינגרד בשנים תש"ג עד תשל"ג (1943-1973).

הרב לובנוב נולד בשנת תרמ"ח (1888) בעיירה סברז'ין ליד רוגצ'וב. כיהן ברבנות בעיירה ליעפלי. בתחילת שנות הצ' (השלושים) עבר ללנינגרד. בשנת תש"ב (1942) נעצר על ידי השלטונות ושוחרר כעבור זמן קצר.

בשנת תש"ג (1943), בימי מלחמת העולם השניה, התמנה לרבה הראשי של לנינגרד. הרב לובנוב היה חסיד קפוסט והיחסים בינו לבין קהילת ליובאוויטש בלנינגרד, היו חמים וטובים. אליו היו מפנים שאלות הלכתיות, ובכל עניין ציבורי פעלו עמו ביחד. בשנת תשי"א (1950) נאסר, הוגלה ושוחרר כעבור מספר שנים ובתקופה הבאה נבחר ליו"ר הקהילה היהודית.

בסוף ימיו סבל יסורים והיה מרותק למיטתו.

נפטר בחודש מנחם אב תשל"ג (3791), ובצוואתו הורה לקוברו בקבורה יהודית כשרה בבית העלמין הישן של הקהילה. לאחר פטירתו השלטונות סירבו למלאת את בקשתו האחרונה, וביקשו לקבור את הרב בבית העלמין החדש בו קבורים יהודים וגויים יחדיו.

הקהילה פעלה באינטנסיביות בכדי לקיים את צוואת הרב, ובמשך שבוע נענו בשלילה. רק כאשר הרב שניאור מחשובי רבני ארצות הברית אשר

בקשת הרב מלנינגרד לקברו בבית העלמין היהודי, עיכבה קבורתו בשבוע

חתן של בית הכנסת בלנינגראד דוד סטיפקין הגיע ביום ג' כשלה לישראל, בעוד שבתו ובני משפחה אחרים שלו נשארו בברית־מועצות. כשיכה זו חשש החתן למאמרי פרשים המעיקים על לבו. הוא גם ביין כי נדרש להפקיד משכון בסכום כסף בטרם יצא ל־ישראל.

לשאלת כתב עזרים נענה בכל זאת חתן סטיפקין להבהיר את סר־שת הקשיים שנתעוררו בקבורת רבה הישיש של קהילת לנינגראד הרב חיים לאובן לובגס. הרב נפטר לפני יו־תר משבוע ובצוואתו רק בקשה אחת: לא טקס, לא כבוד ולא הספדים, אלא קבורה יהודית כשרה בבית העלמין הישן של הקהילה. השלטונות סי־רבו להיעתר לבקשה אחרונה זו ובי־קשו לקבור את הרב לובאגס בבית העלמין החדש, המעורב ליהודים ו־לשאינם יהודים.

יהודי הקהילה עשו מאמצים בלתי נלאים כדי להעביר את רוע הגזירה ולמלא את צוואת הרב. משך שבוע שלם נצבו בשלילה ורק כאשר הגיע כאורח מארה"ב הרב שניאור, הו־עילה התערבותו של האחרון וה־שלטונות הסכימו להצניע לרב לו־

באגס קבורה כשרה בבית העלמין הישן.

בקשר לפרשה אחרת אישר החזן סטיפקין כי בית הכנסת של הקהילה אכן נסגר באחרונה ו־11 ספרי תורה נעלמו מארון הקודש. המשטרה ה־מקומית הבטיחה לחקור בדבר אך עדיין אין לראות כל תוצאות. יש י־הודים החושדים כי הפריצה נעשתה בהשראת השלטונות עצמם אולם א־תרים סבורים כי מדובר במעשה של יהודים שבאו משקנט. יהודים אלה יודעים כי מחירם של ספרי תורה בישראל ויתכן כי מקווים הם להביא את ספרי התורה עמהם כדי להיבנות ממכירתם.

מכל מקום ברור לכל שמביני דבר עשו את המעשה כיוון ששלושה ספרי תורה שהיו פגועים ופסולים לא נלקחו מן הארון כלל.

קבורת הרב נדחתה בשבוע, וספרי התורה נגנבו מבית הכנסת הגדול. שתי ידיעות מזעזעות אשר פורסמו ב'המודיע', א' אלול תשל"ג, 29.10.73

רב אמריקני הבריח ספר תורה ללנינגרד

לוס אנג'לס, — חדשיים לאחר שהושמדו כל ספרי התורה בבית הכנסת בלנינגרד הצליח רב מהעיר רזדה שבקליפורניה להבריח ספר תורה חדש ללנינגראד, בשעה מועד כדי שיהודי העיר יוכלו להשתמש בו בחג שמחת תורה

הרב אליס סולטניק אמר במסיבת עתונאים, כי נודע לו על הטרגדיה בלנינגראד לפני שלושה שבועות בלבד, והוא החליט מיד להעביר ספר תורה חדש לבית הכנסת בעיר הסובייטית, בעוד מועד לקראת החג.

הרב סולטניק לא גילה מה היתה השיטה אשר באמצעותה הצליח להעביר את ספר התורה דרך המכס בבריה"מ, והוא הס־תפק בתיאור הרגשות שפקדוהו לאחר שנודע לו על השמדת ספרי התורה בלנינגראד: הרגש הזה כירסם בלבי לא יכולתי להעלות בדעתי, כיצד תוכל הקהילה היהודית בלנינגראד לחוג את חג שמחת תורה בלי ספר תורה הרגשתי את עצמי נאלץ לעשות דבר מה. ואני שמח שהצלחתי לעשותו". (עסט"א)

כעבור חודשיים בה' חשון תשל"ד 31.10.73, 'המודיע' מבשר כי רב אמריקאי הצליח להבריח ספר תורה עבור יהודי לנינגרד

הגיע באותם ימים לעיר, התערב בנידון, השלטונות נענו בחיוב.

פרשה זו התפרסמה בארץ, כאשר החזן של בית הכנסת הגדול - ר' דוד סטיסקין הגיע לארץ והדברים פורסמו בעיתונות.

הרב יפים לויטס

בשנות המ"מים (שנות השמונים), מינו השלטונות את הרב יפים לויטס לרבה של לנינגרד. הרב לויטס למד בבית המדרש לרבנים בהונגריה, ובמשך כעשור כיהן כרב העיר. בשנת תשנ"ו (1996) סיים את תפקידו והיגר מרוסיה.